

Kigger man sig rundt i Asien eller hos de få buddhistmunke herhjemme, vil man lægge mærke til, at de ser forskellige ud. I Sydøstasien går munkene med gule, brune eller orange munkekutter på, ved Himalaya-bjergene er de mørkerøde, i Kina og Vietnam er de grå og i Japan er de fleste sorte. Nogle steder ser man buddhistpræster med kone, børn og familiebil, andre steder isolerer enkelte seriøse munke sig for perioder med konstant meditation og stilhed.

Theravada og mahayana

Buddhister er naturligvis forskellige, fordi de er mennesker ligesom alle andre. Men de tror og praktiserer også forskelligt efter hvilken form for buddhisme, de tilhører. Der er tusindvis af buddhistiske sekter rundt omkring i verden, men man taler om to hovedretninger, nemlig *mahayana* (det store fartøj) og *hinayana* (det lille fartøj), sidstnævnte et nedsættende ord brugt af de mahayana-buddhister om *theravada* (de ældste) buddhisterne. Theravada-buddhismen er [mest udbredt i Sydøstasien](#) og mahayana-buddhismen [i Nord- og Østasien](#).

Selvom de forskellige former for buddhisme gennem historien har givet anledning til splid, har mange specielt i moderne tid forsøgt at samle trådene til en fælles buddhistisk verden, som f.eks i [Buddhisternes Verdensforbund](#).

Baggrunden for mahayana-buddhismens opståen

Måske var det et internt opgør i sanghaen, måske var det punkter berørt på et af de buddhistiske konciler. Måske var det en større social bevægelse, en lægmands-protest eller nye ideer og praksis med inspiration fra andre. I hvert fald ser man fra omkring år 0 tendenser til, at buddhismen slår revner. Den nye vej opstår, *mahayana*, det store fartøj for alle, som har plads til både munke og lægfolk.

Bodhisattva-idealet

En tekst fra mahayana-buddhismens såkaldte visdomslitteratur (*prajnaparamita*) fortæller om et nyt *mahayana-ideal*:
Hvad synes du, Shariputra? Tænker nogle af disciplene [*sravaka*, en tilhører af theravada] og de private buddhaer [*pratyeka-buddha*, en der selv er oplyst men ikke kommunikerer videre til andre] nogen sinde "efter at vi har opnået fuld oplysning vil vi bringe utallige væsener ... til fuldkommen nirvana?"

"Sandelig ikke, herre"

"Men, sagde herren, bodhisattvaen [har denne bestemmelse] ... En ildflue ... forestiller sig ikke, at dens lys vil skinne over eller lyse hele Indien op, og på samme måde forestiller disciplene og de private buddhaer ikke, at de skal lede alle væsener til nirvana ... efter de har opnået fuldkommen oplysning. Men solens kugle, når den er stået op, skinner over og lyser hele Indien op. På samme måde er det med bodhisattvaen ... når han har opnået fuldkommen oplysning, fører han utallige væsener til nirvana".

(Kilde: se nedenfor)

Bodhisattvaen bliver i mahayana-buddhismen et nyt ideal. Theravada-buddhisterne havde mest udtænkt munke-vejen for de enkelte individer, der ved hjælp af Buddhas belæringer og egen praksis kunne frelse sig selv. En bodhisattva venter med den endelige nirvana indtil han har hjulpet andre på vej. Han er en næsten-oplyst buddha, der fødes igen og igen, indtil alle væsener er klar til frelsen.

Buddhas tre kroppe

Men en bodhisattva kan også være et himmelsk væsen, der venter i "mellemposition" som en medfølelse skikkelse, der kan manifestere sig fysisk. I nogle mahayana-ideer taler man endog om, at Buddha har tre forskellige naturer eller kroppe. En fysisk, som manifesterede sig som den historiske Buddha, en himmelsk og transcendent krop, nærmest et kosmisk princip. I Østasien ser man mange bodhisattvaer og himmelske buddhaer, medhjælpere og aspekter, der tilsammen udgør de øvre lag af den store buddhistiske familie.

Buddha-natur

Man taler i mahayana-buddhismen også om alle menneskers iboende buddha-natur. Vi er alle buddhaer, eller har kimen til det - vi ved det bare ikke. Frem for at fokusere på lidelsen og vejen ud af lidelsen, er ideen om buddha-naturen en mere positivt formuleret vej. Og en ide, der naturligvis af theravada-buddhister er kritiseret for ikke at være særlig buddhistisk, da buddha-natur meget let bliver identisk med ideen om en permanent "sjæl".

Hjerte-sutraen

[Hjerte-sutraen](#) er en kort tekst med sublimt filosofisk indhold. Den introducerer et vigtigt mahayana-begreb, nemlig "tomhed", *sunyata*. Denne tomhed betyder, at intet eksisterer i sig selv, alting består kun i relationer. Derfor må også nirvana, vejen dertil og lidelsen være noget, der består i relationer. Altså eksisterer lidelse ikke som sådan, vi opfatter

den kun sådan, ligesom vi kun tror, at vi selv eksisterer. Målet er, at man må erkende altings tomhed, at der ikke er noget, der eksisterer i sig selv. Det gør man ved meditation, recitation af hellige tekster og med hjælp fra bodhisattvaen.

Lotus-sutraen

En anden vigtig mahayana-tekst, der fortæller om den nye vej, er Lotus-sutraen.

En far ser sine børn inde i et brændende hus og råber, de skal komme ud. Børnene hører ikke efter, så faren må i sagens gode tjeneste lave en lille hvid løgn. Han fortæller, at de hver især må få et fartøj til at lege med, når de kommer ud, ét med hver sit dyr til at trække det. Børnene kommer spændende ud af flammerne, og bliver således reddet. De får ikke ét hvert, men ét fælles oksedrevent fartøj. På samme måde som vi uvidende og begærlige mennesker er fanget i samsara og skal lokkes ud med halve sandheder får også vi kun ét stort fartøj, vi kan og bør hoppe på, nemlig mahayana-fartøjet.

Hvide løgne og hensigtsfulde midler

De halve sandheder hører også til Shakyamuni Buddhas belæring. Og med mahayana-læren påstår man, at Buddhas tidligste lære kun var midlertidig og halvt sand. Han havde kun givet den for at sætte mennesket i gang, for at hjælpe det på vej. Læren var ikke den absolutte sandhed, men kun udtryk for en relativ sandhed og et midlertidigt "hensigtsfuldt middel" (*upaya*). Med *upaya*-begrebet kan man legitimere sig selv som noget mere fuldkomment i forhold til tidligere lærdomme.

Mahayana-buddhismens sande lære

Både Buddha, læren og sanghaen bliver med mahayana pillet ned fra piedestalen og gjort relativ. Buddha var kun et aspekt, en midlertidig manifestation. Han var nu del af en meget større kosmologi med mange buddhaer, bodhisattvaer, hjælpere, himle, aldre, steder. Dharma var kun midlertidig, for de få der var modne til at høre den. Man havde ideer om, at de virkeligt sande tekster var hængemt i huler eller hos mytologiske væsener, der først åbenbarede dem, når flere var klar til at høre dem. Nye tekster som mahayana-kommentarer (*sastra*), *tantraer* (esoteriske tekster), *mantraer* (magiske sætninger) og *sutraer* (belæring) skrevet ikke på *pali* men sanskrit blev lagt i munden på Buddha eller andre oplyste væsener.

Mahayana-buddhistisk frelse

Med mahayana kom frelsen længere væk. Allerede tidlige buddhistmunke havde forskudt nirvana-målet til næste genfødsler, men nu skulle man vente på alle andre, og vejen syntes meget lang. På den anden side fik man nu hjælp til frelsen. I Det Rene Lands Skole, som er den største form for buddhisme i Østasien, taler man om at Amida-buddha skal frelse en, og at man overhovedet ikke selv skal gøre andet end at tro på og nævne hans navn. Så bliver man efter døden frelst og kommer i hans paradys, Det Rene Land, der først blot var en mellemstation, men som i Kina og Japan efterhånden tog form af at være et permanent sted. For andre mahayana-buddhisme-former blev det endda en pointe at vejen kunne nås her og nu, i dette liv med en "pludselig" opvågning på genvejen til oplysning.

Kilder

- De Bary, Wm. Theodore et al (red.) *Sources of Indian Tradition*, vol. 1, NY: Columbia UP, 1958.